

ОЛЕГ ОЛЬЖИЧ
(1907 - 1944)

Син відомого українського поета Олександра Олеся (Олександра Івановича Кандиби) Олег Кандиба народився 8 липня 1907 року в Житомирі. Випускник Харківського ветеринарного інституту, О. Олень не знайшов літературної роботи, яка давала б змогу бодай якось утримувати сім'ю, тож 1909 року тонкий лірик змушений був братися до роботи цілком “земної”: пішов працювати за фахом на київські скотобійні і прослужив там до початку 1919 року.

Тікаючи від жахів громадянської війни, О. Олень опиняється за кордоном. 1919 року стає культурним аташе в Будапешті, тоді як дванадцятирічний син з матір'ю Вірою Антонівною терпляче очікують на вирішення їхньої долі. В цей час Олег навчається в київській Українській трудовій школі. Завдяки безнастанним домаганням батька у січні 1923 року Олег з мамою прибувають до Берліна, а згодом їдуть у Чехо-Словаччину. Оселяється родина за п'ятдесят кілометрів од Праги у Горніх Черношицях, потім іще далі - в Ржевницях.

Олег Кандиба навчається на матуральних курсах Українського Громадського Комітету в Празі до 1924 року, а в зимовому і літньому семестрах 1924 - 1925 років стає слухачем філософського факультету Карлового університету. Після складення екстерном додаткового іспиту з латини О. Кандиба відвідує лекції переважно з передісторичної археології та історії мистецтва, пише значної наукової цінності дослідницькі роботи з археології та суспільствознавства: “Перегляд поглядів на мальовану неолітичну кераміку”, “Розкопки в Галичині 1928 року”, “Галицька мальована кераміка” та “Погляди М. Грушевського на початки людської громади”. У цей час О. Кандиба мав намір написати роман з української праісторії. Блискучі праці археолога привертають увагу фахівців Гарвардського університету. Олега Кандибу запрошують до США, де він читає лекції, а згодом до Італії, де у Вічному Місті відбувається зустріч науковця з головою Проводу українських націоналістів полковником Євгеном Коновальцем, - цей факт стає значною мірою вирішальним у долі Олега Ольжича.

1928 року в Празі (а пізніше і в Україні) з'являється друком перше оповідання молодого літератора під назвою “Рудько”, підписане псевдонімом О. Лелека. Раніші свої юнацькі проби пера автор підписував як О. Невідомий, О. Світанок, пізніші - К. Костянтин, М. Запоточний, Д. Кардаш та ін.

Студії на філософському факультеті Олег Кандиба завершив 1929 року, водночас навчаючись на літературно-історичному відділі Українського педагогічного інституту імені М. Драгоманова. Того ж року у журналах “Літературно-науковий вісник”, “Студентський вісник” та ін. публікуються перші вірші поета. За свідченням сучасників, публікації у журналі Д. Донцова після 1930 року уже забезпечили Олегу Ольжичу “одне з перших місць емігрантського Олімпу” /Улас Самчук/.

За життя О. Ольжич видав, однак, всього дві книжки поезій: “Рінь” /Львів, 1935/ та “Вежі” /Прага, 1940/. Третя збірка “Підзамчя”, упорядкована самим автором, побачила світ уже по смерті О. Ольжича.

1929 року О. Ольжич став членом Організації Українських Націоналістів, заснованої цього ж року полковником Є. Коновальцем. Невипадковий і перший партійний псевдонім Ольжича - Ідеаліст, адже перший пункт “Декалогу” Миколи Міхновського проголошував кредо справжнього націоналіста: “Одна-єдина, неподільна від Карпатів аж до Кавказу самостійна вільна Україна - оце національний і всеукраїнський ідеал. Нехай кожна українська дитина тямить, що вона народилася на світ на те, щоб здійснити цей ідеал”.

Радикальна позиція сина викликала різку незгоду з боку Олександра Олеся, що сповідував ліберальні погляди. Проте Ольжич був непохитний: “Народ, який вірить, що якась сумежна країна або імперія збудує йому державу, ніколи не зможе стати на власні ноги і буде завжди паралітиком, а його політичні групи будуть задніми колесами для чужих агентур”.

О. Ольжич чітко викладає свої погляди у статтях “Український націоналізм”, “У двадцятиліття”, “Українська історична свідомість” та ін.

Після вбивства Є. Коновальця О. Ольжич, готовий до чергових акцій з ліквідації українських патріотів, виконує і розвиває ідеї глави Проводу Українських Націоналістів: утворює Культурну Референтуру ОУН, що являла собою 15 комісій державного планування: фінансову, шкільну, сільськогосподарську, промисловості й торгівлі, експлуатації природних багатств тощо. Йшлося й про підтримку видань обдарованих літераторів, працевлаштування журналістів, митців.

Під час другої світової війни саме Культурна Референтура ОУН зініціювала функціонування Спілки письменників в окупованому німцями Києві 1941 року, видання газети “Українське слово” та журналу “Літаври”.

Для порядкування життя українського народу, як намісник голови ПУН у Києві, О. Ольжич скликає 5 жовтня 1941 року в Києві Перші Збори Української Національної Ради, покликаної до створення “національно-

державної формації, яка б репрезентувала і обороняла весь український народ”. Але вже 27 листопада того самого 1941 року наказом з Берліна діяльність УНРади було заборонено, почалися арешти й страти українських патріотів. Загинули найкращі побратими Ольжича (Олена та Михайло Теліги, Іван Ірлявський, інші). Черга була за Ольжичем. У березні тридцятичотирирічний поет-патріот назавжди залишив Київ. На нього полюють і гестапівці, і енкаведисти.

Ольжич, який давно розуміє, що Третій Райх бачить у його батьківщині лише ласий шмат території для своїх колоній, однозначно заявляє: “Українські землі є життєвим простором українського народу”.

2 серпня 1943 року О. Ольжич, який, здавалося, вже усвідомлював свою приреченість, обвінчався в православній церкві у селі Яблінка Вижня з молодшою за нього на тринадцять років давньою знайомою - дочкою професора Леоніда Білецького Катериною. Він закохався в Калинку (так називали її рідні) навесні 1940 року і, вже маючи тридцять шість років, - за десять місяців до смерті узяв шлюб. Ніби залишаючи своїй долі шанс на фізичне продовження...

25 травня 1944 року Ольжич вийшов з внутрішньої кімнати приватного помешкання літературознавця Романа Маланчука на львівській Личаківській вулиці (будинок 32) і простягнув гестапівцям фальшиве посвідчення. Тортури почалися просто на місці. З гестапо ув'язненого перевозять до Берліна, а звідти до міста Оранієнбурга, поблизу якого чекав на Ольжича табір смерті Заксенхаузен. До речі, саме там обірвалося життя й сина Сталіна Якова Джугашвілі. Відбував ув'язнення у Заксенхаузені чи не весь провід ОУН. 9 червня до камери смертників востаннє занесли тіло непритомного після катувань поета.

Прах патріота України розвіявся димом з крематорію у свинцевому небі Третього Райху. Олександр Олесь довідався про смерть сина, і серце його не витримало втрати. Він помер у Празі 22 липня 1944 року. А 31 липня прийшов у світ нащадок поетів, якого мати - Катерина Білецька записала на своє прізвище. Лише по війні, коли вдова оприлюднила шлюбне посвідчення, маленький Олег Олегович успадкував славне ім'я свого тата - Олег Кандиба.

Поезія, публіцистика та епістолярна спадщина О. Ольжича без перебільшення одні з найяскравіших, найбільших перлин національного буття України, її героїки визвольного руху.

Легко і ясно лежати з пробитими грудьми
В травах поплутаних, в росах на вогкій землі.
Так всевидюче-спокійний мій сон непробудний.

Брови розкинулись вільно на рівнім чолі.

Довго-бо йшли ми крізь доли, і гори, і кручі;
Світ не радів нам, упертим, бундючним і злим,—
Лінії завжди ламались суворо й рішуче,
Барви навколо лягали камінням важким.

Шкуру й волосся нам теж переситила барва.
Риси суворі на видах врізьбили бої. ...
Легко і ясно лежати в поплутаних травах...
Трави і квіти візьмуть собі барви мої.

ВІКІНГ

I
Розвивається долі, в яру, черемшина,
А на річці човни — вже готові.
Я складаю всю зброю і плащ біля тину
І привалюю двері дубові.

Що ж це завтра? Але-бо хіба я не знаю?
Знову вітер, і хвилі, і обрій!
О, як солодко бути слухняним до краю
Долі владній, рвучкій і недобрій!

II
Налетіла срібна-срібна хвиля
І розбилась на моїм човні.
Враз пройшло моє тяжке похмілля,
І таке все враз — ясне мені:

Сім човнів розбито без розваги!
Сотні тут не вернуться назад!
Там на скелі ждуть синів варяги
І гримлять, як дикий водоспад.

Во ім'я непомщених в чужині
Заточуся під мечами я.
І блиснуть презирством сині-сині
Очі тої, що була моя.

РЕВОЛЮЦІЯ

Сховалось равликом місто.
Січе його дощ, січе.
В під'їздах будов — тісно.
Набої через плече.

Забиті. Числить? Ледве.
З-під мурів — повів гниття.
Життя, що таке щедре,—
Багате таке життя.

Хто дихав хоч день так вільно,
До смерти хмільний украй. ...
Ти збурилось пінно-пінно
І — вилилось через край.

НЕЗНАНОМУ ВОЯКОВІ

(Фрагменти з поеми - XVI, XX, XXII)

Державу не твориться в будучині,
Державу будується нині.
Це люди, на сталь перекуті в огні,
Це люди, як брили камінні.

Не втішені власники пенсій і рент,
Тендітні квітки пансіонів, -
Хто кров'ю і волею зціпить в цемент
Безвладний пісок мільонів.

.....

О Націє, дужа і вічна, як Бог, -
Не це покоління холопів,
Хто злото знеславить твоїх перемог
При Корсуні і Конотопі?

О Націє, що над добро і над зло,
Над долю і ласку, і кару
Поставила тих, що їх сотні лягло
У дні незабутні Базару!

.....

О думка, що тіло без жалю руба,
Що очі й вуста твої сушить.
Архангельська срібноголоса труба
Гримить крізь простори і душі.

І мертві встають, і шукають хреста
Їх очі розчахнуто-тьмяні.

Встають, наче поросль, струнка і густа, -
Страшне покоління титанів.

www.CYM.org